

Eestis käis ilmataadi maapealne asemik

■ Tänavu täitub 200 aastat pidevate instrumentaalsete ilmamõõtmiste algusest Eestis.

Läinud nädala 7. novembril leidis aset revolutsiooniline sündmus Eesti meteoroloogia ajaloos. Mitte selliselt kogu maailma elu pea peale keerav, nagu oli 88 aastat tagasi, aga meie ilma, täpsemalt – selle ennustamist peaks ta muutama küll. Paremaks, mõtlen.

Kauaoodatud koostööleping

Nimelt kirjutasid keskkonnaminister Villu Reiljan ning ühe pika nimega asutuse – European Centre for Medium-Range Weather Forecasts (ECMWF, Euroopa Keskpika Ilmaennustuse Keskus) – direktor Dominique Marbouty Tallinnas alla koostöölepingule.

Keskus asub Inglismaal Londoni lähistel Readingi linnas. See on iseseisev rahvusvaheline organisatsioon, mis teeb koostööd 27 Euroopa riigiga. Sealseil sünoptikuil on käsutada ühed maailma võimsaimad arvutid ja mahukaimad meteoandmete arhiivid USA ja Austraalia ilmakeeskuste kõrval.

ECMWF pakub oma koostööpartneritele üldist prognoosi maakera ilma ja ookeani lainetuse kohta ning kuni kuuekuulist ilmaennustust. Viimane muidugi annab vaid üldised tendentsid – nii nagu inglaste prognoosist saabuva talve kohta võiks talle panna põhiliselt seda, et see tuleb võrreldes viimase aja suhteliselt soojade talvede taustal tõenäoliselt karmim.

Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi (EMHI) peadirektor Jaan Saar loodab, et meie sünoptikute prognoosid peaksid edaspidi ulatuma senisest neljast päevast mitme päeva võrra ettepoole. Readingi keskuse ennustused on mõistagi välisriikide kohalikele sünoptikuile abiks, täpsemad prognoosid Eesti eri paikade jaoks jäävad ikkagi meie meeste, õigemini naiste teha.

10. ja 11. novembril oli Tartu aga suurte juubeldamiste aeg. Tänavu täitub nimelt 200 aastat pidevate instrumentaalsete ilmamõõtmiste algusest Eestis ning 140 aastat Tartu Ülikooli meteoroloogia observatooriumi asutamisest.

1805. a novembris mõötis astronoom Ivanov mitmeid ilmanähtusi ning meretase me kõrgust Tallinna sadamas. (Neid esimesi ülestähendusi saab näha EMHI ilmapuuseumis Harku aeroloogiajaamas.) Sellest ajast algasid Eesti pinnal süstemaatilised ilmavaatlused.

Metobsi 140 aastat

Eesti meteoroloogia arenguks andis suure tõuke Tartu Ülikooli meteoroloogia observatooriumi avamine 2. detsembril 1865. Nii nagu britid teavad oma ilmateenistust lühendi MetOffice kaudu, nii on ka viimatinimetatud Tartu ilmaasutus üldtuntud Metobsi nime all.

Aastakümneid kuulsid Nõukogude inimesed fraase: “Öel-

des partei, mõtleme Lenin!” (ja vastupidi). Täpselt samuti, öeldes Metobs, mõtleme esmajoones sellega seotud teadlaste Arthur Joachim Oettingeni, Boriss Sreznensky ning Kaarel Kirde peale.

Neist esimene ongi juubilarist asutuse rajaja ning kaua-aegne juht. Kuna ülikool ei leidnud kohe vaatlusteks sobivaid ruume, otsustas Oettingen alustada ilmavaatlusi oma majas Tiigi tänaval. Ta tegi ise vaatlusi, ehitas mõõteriistu, töötas vaatlusandmeid ümber.

Sreznensky ajal alustati 101 aasta eest Tartus päikesekiirguse mõõtmisi (seega oli hiljuti samuti suur juubel!), sademetejaamade töö tõhustamist ning ilmaennustusi tartlastele. Nood olid mõistagi ebatäpsed, hilinesid ning sattusid seepärast kaaslinlaste pilgete märklauaks. (Tolleaegne sünoptikute elu oli veel raskem kui tänapäeval!)

Kaarel Kirde (enne 1935. aastat Karl-August Frisch) juhatas aga niisama hästi kui kogu Eesti ilmastiku uuringuid üle 20 aasta, kuni sõja lõpuni.

Sõja lõppedes läksid ilmajaamad-vaatluspostid koguni Balti mere laevastiku hüdro-meteoroloogide valdusse ning seoses Eesti Teaduste Akadee-

mia asutamisega 1947. a reorganiseeriti kliimauurimiskeskus Metobs geofüüsika observatooriumiks. Seegi likvideeriti 1952.

Ülikooli Metobs oli ilmselt väga rikas lahkunu: tema järglasteks loevad end nii Tartu Ülikooli füüsika ja keskkonnanfüüsika instituudid kui ka EMHI, Tartu observatoorium Tõraveres ning seal asuv Tartu-Tõraverre ilmajaam – viimane päris osa geofüüsika observatooriumi mõõteriistu.

Kulutad euro, tagasi saad kümme

Juubelite tähistamiseks korraldati Tartus ja Tõraveres konverents “Metobs 140”, kus esimesel päeval räägiti ilmavaatluste ajaloost ning teisel Eesti geofüüsika-alastest saavutustest.

Pidulikkust andis pidupäevadele kahtlemata juurde ÜRO juures asuva Ülemaailmse Meteoroloogiaorganisatsiooni (WMO) peasekretäri prantslase Michel Jarraud’ – ilmataadi maapealse asemiku – kohalolek. Sestap võeti ta vastu seisusekohaselt – Eesti presidendi, keskkonnaministri ning Tartu Ülikooli rektori poolt.

Oma tervituskõnes mainis peasekretär meteoroloogilis-

NÄDALA PROGNOOS

Esimene ehtne sügistorm kujunes üsna maruliseks – maksimumne tuule kiirus ulatus pea 30 m/s ja vihma tuli kui kapaga. Juba kaugenev tsüklon kostitas meid siin-seal ka lörtsiga ning ilm muutus tuntuvalt jahedamaks.

Soojalainet lähapäevil oodata pole, kuid sajupilvi kandvaid madalrõhkondi on piisavalt.

Läänetsüklonid võtavad veidi puhkust, andes teed lõunast kerkivatele ohukeeristele. Esimene kihutab reedel-laupäeval Lääne-Venemaalt Karjalasse, teine võtab esmaspäeval sealt-samast suuna läände ja suundub Poola kohale. Kolmapäeval kohtume üle tüki aja kõrgrõhkkonnaga.

Täna sajab mõnel pool vihma ja lörtsi ning mõõdukas põhjatuul hoiab ilma jaheda.

Reedel sajab paljudes kohtades lund ja lörtsi, saartel võib tulla ka vihma.

Laupäeval-pühapäeval sajuvõimalus väheneb, pühapäeval nõrgeneb ka tuul.

Esmaspäeval hakkab Kagu-Eestis lund sadama, tuul tugevneb, lumine on ka teispäeva öö.

Teispäeva päeval sadu lakkab ja tuul nõrgeneb.

Kolmapäev on kuiv ja vaikne.

Sünoptik SIRJE VILMS

te mõõtmiste üha suurenevat rolli meie loodusnähtustest ohustatud maailmas. Keskest läbi andvat üks ilmauuringutele kulutatud euro kümme tagasi! Ainult et raha saamiseks tuleb enne palju vaeva näha, prognoosida ennustuste majanduslikku tasuvust.

Meenutagem, et eelmine WMO peasekretäri visiit oli 1992. aastal. Siis märkis kõrge külaline nigeerlane prof God-

win Olu Patrick Obasi meie spetsialistide head taset, ent ka mahajäämust mõõtetehnikas. Nüüd on Eesti hankimas teist ilmaradarit, automatiseeritud on 22 meteojaama, andmeid kogub üks maailma päikesekiirguse mõõtmise baasjaam.

Teha on aga palju, eriti mere-meteoroloogia osas, nagu paar päeva tagasi kuulsime-nägime.

AIN KALLIS